

Skriftlige kilder

Køge huskors af Anna Bartskjær - Johan Brunsmænd; 'Køge Huskors med indledning ved Anders Bæksted', Danmarks Folkeminder nr. 61 (København, 1953)

s. 109 "*Det første vi fornumme det onde i vort hus, var en nat min saglige husbonde Hans Barskiær oc jeg laa i vor seng, da kom der under voris hovet, som en høne der klukker sin kyllinger tilsammen. Hvoraff vi bleffve ganske forfærdede oc redde [...]*"

s. 111-112 "*Fiorten dage dereffter kom en stoer redsel i huset, oc hvor vi kom da var det fælt. Nu haffde vi en liden dreng hos os, som var ved tolff aar gammel, oc var samme dreng salig Hansis Morbrors Søn. [...] Der hand nu haffde lagt sig, begynte hand lidet dereffter, ynkeligen at skriige oc gifve sig. Vi løbe hastelige til hannem, oc hans øjen stode lige som de haffde været opspilede: oc ingen kunde lukke dem tilsammen. Oc hans mund var saa hart sammen knyt, at ingen kunde vriste den op.*"

s. 118-120 "*Thi effterat det var bleven got med drengen, bleff min kiere Husbonde anfectet nat oc dag, saa ingen kand det troe eller tenke, uden jeg som var ham næst, oc dette varede hver dag, fra elleve til tho efftermiddag, disligeste, om natten fra elleve til tho. [...] derforuden haffde hand ganget udi tre uger meget selsom oc underlig, [...] i det samme seynede hand ned paa benken som hand sad oc besvimed. Der hand nu kom til sig igien sagde hand: GUD som er naadig Fader, oc altid hjælper sine børn som af hiertet raabe til hannem hand tænke paa naade oc barmhiertighed! [...] Du haffver ikke lenge mand i mig, oc dine børn bliffve snart Faderløse. [...] Saa bleff hand dag fra dag jo mere og mere anfectet: oc bekiendte hand, at den onde fiende laae hver dag fra klokken elleve til tho paa hans ryg som en kornsek.*"

Brunsmænds videre undersøgelser med udgangspunkt i tingbøger og mundtlige fortællinger fra folk, der levede under processen:

s. 136 "*[...] en troldqvinde ved naffn Johanne Thomesis fattede en svar vrede oc had til bemelte Hans Barskiær. [...] Johanne Thomesis som pleyede i første at hafve god kundskab med Hans Kræmmer oc offte kiøbsla med hannem, bleff aff en anden troldqvinde ved naffn Kirsten Snedkers udlagt for at have gemeenskab med saadanne folk, oc der det kom i rycte, vilde hand som en mand der haffde afsky til saadan pak ikke mere kiendis ved hende oc om hand nogen tid møtte hende paa gaden, gik hand hende forbi, som hand ikke vidste hvem han var.*"

s. 136-37 "*[...] der ocsaa ved samme tid en gaard blef til kiøbs, som bemelte Johanne heel gierne vilde have: men Hans Kræmmer fik før ja paa den oc kiøbte den bort fra hende. For saadanne oc andre aarsager fatter hun som sagt er, saadan had, til hannem [...]*"

Pga. disse begivenheder og et rygte for at være en temperamentsfuld dame har Johanne nok gjort sig upopulær ved at ønske Hans og hans familie ondt, hvilket var et normalt middel for kvinder på den tid til at komme af med deres vrede.

Anklagerne mod hende var bl.a.:

s. 137 "*[...] at de haffde være tilsammeni Johanne Thomeses gaard, oc ved hendes brønd opmanet dieffvelen, saa den er opkommen i en [...] røttes lignelse.*"

s. 139 *"Ellers berettis der, at saa offte samme ugudelige menniske gik Hans Kræmmers vindue forbi, raabte den onde aand af drengenes mund, hand haffde beset: Der gaar min Frue, der gaar min Frue."*

s. 140 *"[...] en afften har en quinde ved nafn Anna Simens-daatter staaet ved fengsels dørræn, oc hørt at Johanne taledede høit der inde, klagede oc sagde: du haver forført mig fra mit gods oc biering, oc ført mig i dette skidne sorte hul: Tvi vorde dig, jeg vil intet hafve med dig at gjøre."*

s. 141-42 *"Omsider har hun oc sielff bekiendt, at hun i ald den tid hun sad i kielderæn intet aad [...] hendis Mand Jens Nielsen haffde bekiendt, at i hvor lunge hun sider, da æder hun intet aff Hans Kræmmers mad, om hun end sad et halfft aar. [...] folk beretter, oc udgangen lærer deraff, at diefvelen hende haffde indbildet folk skulle deraff tenke, hun var uskyldig."*

s. 144 *"Den 11. Septembris meldis Johanne Thomesis at være henrettet."*

Maren Splid - David Grønlund; 'Historisk Efterretning om de i Ribe Bye for Hexerie forfulgte og brændte Mennesker', 2. udgave, Historisk Samfund for Ribe Amt ved Kirsten Agerbæk (1973)

Maren Splid var gift med Laurits Splid, som arbejdede som skrædder og værtshusejer. En dag i foråret 1637 anklager Didrich Hermansen Skræder Maren for at have gjort ham syg. Sagen var den, at Maren og Didrich 13 år tidligere var blevet uvenner, og Maren havde derfor lovet ham ulykke. Så da han pludselig bliver syg i marts 1637, anklager han Maren for at have skylden for hans sygdom. Biskoppen meddeler derefter:

s. 103 *"Dersom i Sandhed saa befindes, at fornævnte Didrich Skræder skal have af Livet opkast den fremviiste Materie, da synes os, det ikke at være nogen ret naturlig Sygdom eller Affection, men lader sig ansee efter de Omstændigheder, Syn, hans og hans Hustrues Beretning videre medfører, at det er et Veneficium (giftmord), og at onde Mennesker ved Satans Forarbeidelse skal have dermed at bestille [...]"*

Laurits Splid kæmper hårdt for sin kone og anklager Didrich for at lyve.

s. 107-8 *"[...] Laurits Sørensen haver ladet Didrich Skræder udi Rette stevne for de Ord og Beskyldninger, han haver sagt og beskyldte hans Hustrue Maren Lars Kone for Troldoms Sager [...]"*

Men byrådet vil ikke give Laurits de 15 mand, han skal bruge til at aflægge ed for anklagen, og sagen bliver derfor ikke ført videre. Didrich er dog stadig ude på at få Maren dømt og fortsætter sine anklager. Snart kommer flere vidner med deres egne anklager og sagen tager til:

s. 111 *"Peder Stauning Borger ibd., vidnede og kundgjorde [...] at det skeede sig ongefær for ½ Aar siden, da kom han ind i Laurits Splidsens Huus, og drak en Kande Øll derinde med gode Venner, og da imidlertid fik han en hastig Fang; hvo der gjorde ham det, er Gud best bekiendt, og han beskylder ingen derfor."*

Selvom han ikke direkte ville anklage Maren, stod det stadig klart, at det nok højst sandsynligt ville pege i den retning, og flere anklager kom. Fx:

s. 111-12 *"En Rytter-Kone Margretha vidnede, at, [...] da hun laae i Sengen om Natten med sin Mand [...] kom Maren Splids over hende med begge Knæeben, [...] Margretha Larsdatter vidnede med opstrakte Fingre og Eed efter Recessen, at alt Piine og Smerte, som hun lider i hendes Been, det beskyldte hun Maren Laurits Splidsens for, at have giort hende [...]"*

Margretha havde tidligere pantsat en guldring hos Maren, som Maren senere ikke ville give igen. Dette havde gjort dem uvenner, hvilket Maren heller ikke benægtede.

21. april dømtes Maren Splids skyldig, men da hendes mand ikke gav op og dermed anklagede både vidner og biskoppens udmeldelse om Didrichs sygdom, bliver alle vidner og beskyldninger dømt ugyldige på Ribe rådhus den 19. juni 1640:

s. 119 *"Da efter Tiltale, Giensvar og denne Sags Leilighed, og efter den Erfaring, som vi af deres vidtløftige og mange ugrundede Beretninger kunde fornemme, og desligeste af Didrich Skræders og Magretha Larsdatters egen Sigtelser uden Beviis, og de Vidner hidindtil er forhvervet paa fornævnte Maren Splids, da vide vi samme Vidner og Sigtelser eller d. 15 Mænds Eed derpaa grundet og soret er ikke saa nøiagtigt, at det bør nogen magt at have under vores Signeter."*

Da folk ikke var begejstrede for denne beslutning ender Maren Splid med at blive flyttet til København, hvor hun den 10. oktober 1641 efter pinligt forhør tilstod at være heks og angav 6 andre kvinder som hendes sammensvorne, at hun gøre Didrich Skrædder ondt med hjælp fra en rød hund, at hun spyttede nadverbrødet ud i kirken og trådte på det, og at hun ofte mødtes med de andre hekse og holdt gilde (s. 120).

s. 123 *"1641 d. 9. November siden Maren Splids er beskyldt for Troldom, og af 15 Nævninge-Mænd er fuldt Nævnings-Tog oversvoret, og Maren Splids udi hendes strænge Piinsel-Forhør selv har bekiendt sig med Troldoms Konster at have befattet, og fornævnte Nævnings Eed er af Hs. Kongel. Majestæts og Danmarks Riges Raad ved fuld Magt kiendt [...] at Maren Splids bør at lide Baal og Brand."*

Andre anklagede hekse

Else Holtug, der var gift med den velhavende kræmmer Peder Holtug blev også offer for heksejagten i Køge. Det er noteret af Børge Green at:

s. 7 *"Else Holtug [...] var slem til at sige: "Jeg skal huske dig", eller "Du skal komme ihu", dersom folk sagde hende imod eller ikke ville danse efter hendes pibe."*

s. 8 *"Naboen i Brogade, Laurits Krog, der var Elses hovedanklager, klagede sig til forskellige, som besøgte ham, og sagde, at han var blevet så underlig og sælsom, hvad han aldrig havde været. Han kunne ikke drikke med folk, men sad med hånden under kinden. [...] Kan hun noget med Djævelkunst, da tror jeg vist, at hun har taget min Fornuft fra mig. [...] Efter Laurits Krogs død blev Else fænglet."*

Anna Lourup ragede uklar med klokkeren fra Ribe, Ole Andersen og han anklagede hende derefter for trolddom:

s. 50 *"hun gik ud, og gav mange onde Ord (dette tilstod Anna Lourups for Tings-Dom) nogen Tiid derefter blev han saa got som afsindig, og ville have taget Livet af sig selv."*

Siden kom flere anklager frem mod hende:

s. 50 *"Volborg Morten Christensens Hustru vidnede, at det skeede ved Paaske sidst, at Anna Lourup kom til hende, [...] siden den Tiid har hendes Kiør mistet deres Mælkning, som hun meente, Anna Lourup visselig havde gjort"*

Bodild Harchisdatter blev anklaget som heks, efter hendes mor netop var blevet brændt på bålet. Blandt anklagerne var Peder Buntmager, som Bodild havde forbandet 4 år tidligere for at snyde hende for et sælskind:

s. 37 *"[...] da fordærvede hun først 18 Degger Skind i Biede, saa han maatte begrave dem i Møg-Dyngen, og siden derefter henved 14 Dage 10 Degger Skind, som og fordærvedes for ham, og imidlertid døde en Koe for ham [...]"*